

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“CUMHURİYET VE HALKA GETİRDİKLERİ”

Kılavuz Öğretmen: Levent Toprak

Öğrencinin Adı: Mehmet Behnan

Soyadı: Türkeri

Numarası: D0011290116

Tezin Sözcük Sayısı: 3074

Araştırma Konusu: Memduh Şevket Esendal’ın “Ayaşlı ile Kiracıları” adlı yapıtında Cumhuriyet’e geçiş ile yaşanan toplumsal değişimlerin figürler üzerindeki izlerinin incelenmesi

ÖZ

Bu uzun tezde, Memduh Şevket Esendal'ın Ayaşlı ile Kiracıları adlı yapıtında, içeriği kapsayan Cumhuriyet'e geçiş döneminin getirdiği ahlaki değerlerdeki bazı değişimler, yapıttaki figürler aracılığıyla alt başlıklar halinde incelenmiştir. Anlatımın güçlenmesi için, ayrı ayrı figürlerin ön plana çıktığı bölümlerdeki diyaloglardan alıntılar yapılmıştır. Tezin oluşumu sırasında yapıtın olay örgüsünün bozulmamasına özen gösterilmiştir. Değinilen ahlaki değerler anlatılırken olayların akışının bozulmamasına gayret edilmiştir. Her alt başlık için öncelikle bir yargı belirtilmiş, ardından bu yargıyı destekleyen bir örnek verilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
GİRİŞ	1
FİGÜRLERE GENEL BAKIŞ.....	Error! Bookmark not defined.
Mübadele Zamanı Koşulların Zorluğu	4
Kötü Alışkanlıklar	5
Erkek Egemenliği	6
Çocuk Sorunu	9
Kumar	10
Ahlak	10
Değer Yargılarının Aşınması.....	10
Kadınlara Düşkünlük.....	11
Gelişen Olumsuzluklar	13
Sadakat.....	13
Çözülme Süreci.....	14
Sonuç	15
KAYNAKÇA	17

GİRİŞ

Bu yapıtın seçilmesinin sebebi, yapıtta işlenen konunun bana göre okumaya teşvik edici bir şekilde aktarıldığıdır. Roman, bir olay veya bir serüven romanı değildir. Ankara'nın kuruluş yıllarında, yıkılan bir düzenden yeni bir toplum düzenine (Cumhuriyet) geçişin sarsıntıları arasında bocalayan, farklı kişilikte, yaşta ve meslekte olan insanların tek bir mekanda yansız ve sade bir dille anlatıldığı anılar toplamı gibidir. Aktarıldığı dönem, 1930'lu yıllar, romanda adı geçmese de, anlatılan şehir Ankara'dır. Olaylar 9 odalı kiralık bir evin etrafında anlatılmaktadır. Bina devletindir, binayı pansiyon olarak işleten ise Ayaşlı'dır. Anlatıcı, bu pansiyonda kiracı olanlardan bir banka memurudur. Memur, kiracıları tanıdıkça ortama dedikodu, çıkarıcılık, bencilik, sorumsuzluk, paraya ve kumara düşkünlük hakim olduğunu görmektedir.

Anlatıcı, anlatımı ile romanın oldukça kalabalık kişilerinin birbirleriyle ilişkilerini, iyi ya da kötü işler peşinde koşarken ki tutum ve davranışlarını, kimilerinin eski yaşamlarını sergilerken dengelidir ve ölçülüdür. Kiracılardan biri gibi rahatlıkla okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Roman boyu, bir koridorun iki yanına sıralanmış odalarda yaşayan kişileri, duru ve yalın bir dille anlatmaya çalışmıştır. Çöken bir imparatorluğun kalıntısı, yerlerinden, işlerinden, geçimlerinden kopan insanlar sonra; kadınlı, içkili ve poker içeren toplantılara dışarıdan gelip katılmaktadırlar. Yapıtta olaylar, konuşmalar ve ilişkilerin gelişmeleri içinde kapı önünde sohbet edercesine, konuşuyormuşçasına alıp götürüşünde ancak ustalarda görülebilecek bir sadelik ve rahatlık mevcuttur.

FIGÜRLERE GENEL BAKIŞ

Yapıtta, Ayaşlı İbrahim Efendi, gençlik yılları epeyi karanlık geçmiş bir halk adamıdır. Bir zamanlar dağa çıkmış, türlü işler çevirmiş, hapis yatmıştır. Daha sonra Kastamonu dolaylarında hancılık, otelcilik denemelerinde bulunmuştur. Ayaşlı İbrahim Efendi, bir gün bir yolunu bulup, yeni yapılmış bir apartmanın dokuz odalı bir katını uygun fiyatla kiralamıştır. Sonra hancılık ve otelcilikten edindiği tecrübelerle güvenerek bu dairenin her odasını ayrı bir aileye kiraya vermiştir. Bunlardan birini de kendisine ve üvey kızına ayırmıştır.

Bununla beraber bu kiralama olayının gerçekleştiği dönemde bürokrasinin odağı olan Ankara'ya göç artmış, devlet daireleri, oteller, bankalar ve elçilikler gibi birçok bina inşa edilmeye başlanmıştır. Artan nüfusa yer açmak için Ankara, büyük bir inşaat alanına dönüşmüştür. Dolayısıyla, apartmanlara hem modernleşmenin bir simgesi olarak, hem de kısa zamanda daha çok insana yaşam alanı sağlamak açısından işlevsel görevler yüklenmiştir. Ayaşlı, sıkıntılı günler geçirdikten sonra kendisine böyle bir çıkış yolu bulmuştur fakat bu apartmanda kiracı olacak figürler için, özellikle de anlatıcı için zorlu bir yaşayış gerçekleşecektir. Daha çok insana yaşam alanı sağlanacaktır ancak bu insanların huyları, karakterleri, yapıları, duyguları ve düşüncelerinin apayrı olduğu gerçeği ister istemez göz ardı edilmektedir. Yapıtın kurgusu da daha çok bu gerçeklik üzerine oturmaktadır.

Yapıtta farklı kişilikteki figürlerin bulunması, dönemin daha iyi yansıtılmasını sağlamaktadır. Farklı farklı geçmişlerden, işlerden gelmiş; zenginiyle yoksuluyla birçok figür bir arada yaşamaktadır. Apartmanda dokuz daire karşılığında tek bir tuvalet ve tek bir mutfak bulunmaktadır. Mutfak ve tuvalet, insanların temel ihtiyaçlarını gidermek üzere sık sık gidebileceği yerlerdir. Dolayısıyla, farklı dairelerde oturan kiracıların mutfak ve tuvalette karşılaşma olasılığı artmaktadır. Böylece figürlerin sohbet mekanları ilk olarak mutfak olmaktadır. Daha sonra ilişkilerin gelişmesiyle figürler, birbirlerinin dairelerine geçiş yapmakta ve etkileşimleri artmaktadır.

Anlatıcının, etkileşime geçtiği ilk figür Halide'dir. Apartmanda ilk olarak karşımıza çıkan hizmetçi Halide'den sonra diğer figürler yavaş yavaş kendini göstermeye başlamaktadır. Bunlar sırasıyla, Ayaşlı'nın üvey kızı Faika, kocası şoför Fuat ve annesi, mübadele işleri için iki aydır apartmanda olan Hasan Bey, eski konsoloslardan Şefik Bey, kömür tüccarı Abdülkerim Bey ile oğlu ve karısı İffet, fabrikatör İskender Bey, Turan Hanım ile kocası Haki Bey, son olarak ta Van'lı Hüseyin Bey'dir. Bunların dışında anlatıcının arkadaşı Doktor Fahri, onun sevgilisi Melek Hanım, anlatıcı için sonradan önem kazanan Hasan Bey'in kızı Selime de yapıtın bütünlüğünü bozmadan aktarılmıştır.

Bu figürlerle gelişen ilişkilerle beraber anlatıcının toplumdaki yerini daha da belirginleştirmektedir. Yapıt boyunca çeşitli konuların işlendiği ve anlatıcının bu konulara hangi figürler aracılığıyla değindiği ve de hangi açılardan baktığı fark edilir.

Mübadele Zamanı Koşulların Zorluğu

Anlatıcı, Halide'den Hasan Bey'in kendini tanıdığını ve görüşmek istediğini öğrenmekte ve önce kim olduğunu hatırlamayıp sonra Hasan Bey'le karşılaştığında büyük bir sevinç yaşamaktadır. Çünkü Hasan Bey, anlatıcının ölen ağabeyinin arkadaşıdır. Bir yıl önce Samsun'da karşılaşmış, anlatıcının bir görevle Adana'ya gitmesi nedeniyle bir daha görüşmemişlerdir. Karşılaştıkları dönemde, anlatıcının sarhoşluğuyla ünlü bir arkadaşı Hasan Bey'in kızı Selime ile nikahlanmıştır.

Hasan Bey'in sık sık yer değiştirmesi, mübadele zamanında koşulların zorluğunu ortaya koymaktadır. Her şey düzene oturana kadar sefil bir yaşam olduğu görülmektedir. O kadar telaşe içerisinde Hasan Bey'in kızı Selime kişiliği bozuk ve sarhoş birine denk gelmiştir ve evlilikleri çok kısa sürmüştür. Hasan Bey daha sonra eşinin de öldüğünü belirtmektedir. Anlatıcı ve Hasan Bey, aile açısından acı çekmiş figürlerdir. Anlatıcının yedi kardeşi de genç yaşlarında ya bir hastalığa tutularak ya da bir kazaya uğrayarak ölmüşlerdir. Hasan Bey de kızını düzgünce evlendirememiş ve bunun üzüntüsüne kapılan eşini de yitirmiştir. Ailevi açıdan birbirlerine benzedikleri için anlatıcı Hasan Bey'in acısını paylaşmaktadır. Hasan Bey, Ayvalık'ta yaşayan Selime'yi, az para ödeyerek oturduğu bu eve getiremediğini ve ayrı bir ev açmaya gücünün yetmediğini söylemektedir. İyi yetişmiş ve yabancı dil bilen Selime, Ayvalık'ta yalnızdır.

“Hasan Bey: Ben seni Adana'da biliyordum.

Anlatıcı: Şimdi de buraya getirdiler.

Hasan Bey: Ya, öyleymiş. Önceden bilseydim, geldiğinde arardım. İki aydır buradayım. Bizi süründürüp duruyorlar.

Anlatıcı: Ne o? Sen şimdi Samsun'da değil misin?

Hasan Bey: Değilim. O zaman Samsun'dan bize yer verdilerdi ya, sonra yanlış oldu dediler, bizi Ayvalık'a kaldırdılar.

Anlatıcı: İyi ama şimdi ikiye bölündünüz. Güveyi kaldı Samsun'da.

Hasan Bey: Ne güveyi! Biz onun yularını çoktan sardık!

(...)

Hasan Bey: Üç haftalık mı, dört haftalık mı gelindi, kızı ayırttık.

Anlatıcı: Eh, ne yapalım, olmuş bir şey.

Hasan Bey: Ya, sorma başıma gelenleri. Yengen de, onun üstüne hastalandı mı sana! Karnında ur çıktı. Hekimler burada olmaz dediler. Aldık getirdik İstanbul'a. Baktılar. Birtakımı 'Ameliyat' dediler, birtakımı da 'Sakın ameliyat olmaz' dedi. Viyana'ya götürelim dedik. Neyse kızın dili bilmesi burada işe yaradı; kalktık gittik. Orada baktılar, 'Götürün memleketine' dediler? Senin anlayacağın 'istiska' olmuş. Getirdik, iflah olmadı. İki hafta sonra öldü.

Anlatıcı: Vah vah, başın sağ olsun. Ben bilmiyordum.

Hasan Bey: Dostlar sağ olsun.

Anlatıcı: E, şimdi kız kiminle oturuyor?

Hasan Bey: Hiç, yanında bir kocakarı var. Şimdi Ayvalık'ta evimiz var ya, onu bıraktık eve, biz geldik buraya! On beş gün için geldimdi sanki, iki ay oldu buradayım." (Esendal, 25-26)

Kötü Alışkanlıklar

Hasan Bey, aynı zamanda Ayaşlı'nın da sevdiği bir insandır. Akşam yemeklerini birlikte hazırlar, birlikte yemetedirler. Zaman zaman anlatıcı da bu akşam yemeklerinin konuğu

olmaktadır. Ancak Hasan Bey'in de alkol sorunu vardır. Anlaşıldığı üzere o dönemde alkol kullanımı ve sarhoş yaşamayı seven kişiler çoktur ayrıca Selime'nin kocasında görüldüğü gibi onlarla yaşam kalitesiz olmaktadır. Bu gerçeğe rağmen anlatıcı da fazla olmamak kaydıyla alkol tüketmekte olup Hasan Bey'le de iyi dosttur. Anlatıcının alkol durumuna bakmaksızın hep sarhoş olan Hasan Bey'i kabul ettiği görülmektedir. Anlatıcının Hasan Bey'le dost olabilmesinin sebebi Hasan Bey'in kişiliğidir. Kişiliğini sevdiği için sarhoşluğunu önemsememektedir.

“Anlatıcı: Ne? Güveyinden ayrıldın mı?”

Hasan Bey: Kızı ayırdık be!

Anlatıcı: Yaa!

Hasan Bey: O düpedüz deliymiş be! Ben onu bizim gibi sarhoş sandımdı. Sahi sen o zaman söyledindi ya, ben anlamadım. O lakırdı edemiyor. Bir hafta, iki hafta baktık a, ah, ne eve ayık geliyor, ne de evde ayıyor.” (Esendal, 26)

Erkek Egemenliği

Birkaç gün sonra bir sabah hizmetçi Halide baygın olarak bulunmakta ve anlatıcı Halide'yi, arkadaşı Doktor Fahri'ye göndermektedir. Halide, Rasim adlı birinden hamile kalmış ve çocuğunu aldırma istemektedir. Anlatıcı, Halide figürü ile o dönemdeki kadın-erkek ilişkilerinden izlere yer vermektedir. Halide ve Rasim, kötü geçinen ve bireylerin arasında sevgisizliğin olduğu bir aileyi temsil etmektedir. Ayrıca Halide'nin çocuğunu aldırma istemesi, kendi üzerinden başka bir konunun daha işlendiğini göstermektedir. O dönemde çocuk; ayak bağı, fazladan yük ve fazladan masraf gibi görülmektedir. Ancak Doktor Fahri ve anlatıcı Halide'yi ikna ederek onu engellemeyi başarmaktadırlar.

“Halide: Doktor, mektup yazacaktı, ne yazmış?”

Anlatıcı: Senin çocuğun varmış da, niye söylemiyorsun?

Halide: Nesini söyleyeyim? Başıma bir kazadır geldi. Ben onu düştü sanıyordum, düşmemiş.

Hekim, görünce anladı. Hekim ne yazıyor?

Anlatıcı: Hekim diyor ki, çocuk düşerse, anasını da beraber mezara sokar.

Halide: Aman hekimler hep öyle söylerler, bir şeycik olmaz. İstanbul’da olsaydı, ben onu çoktan aldirtirdim. On yedi liraya alıyorlar. Burada otuz beş istiyorlar. O doktor sizin arkadaşınız, ne olur, sevabına beni kurtarsın!

Anlatıcı: Ben yapamam kızım; can pazarı bu.

Halide: E, ben şimdi her gün ölüyorum ya? Acıyorsanız bugün de acıyınız. (...) Beni, kucacağında çocukla kim çalıştırır? Açlıktan ben de ölürüm, çocuk da...

Anlatıcı: Sen onu, çocuğu yaparken babasına anlatmalıydın.

Halide: Söylemedim mi? Kaç kere söyledim. (...) Gelsin, cevabı diyeceğim: Ya bana baksın, yahut otuz beş lirayı verip çocuğu aldırısın. Ben çocukla kim kapısına sığarım! Eğer dinlemezse ben de müdürüne kadar çıkarım.

Anlatıcı: Müdür ne yapacak? Sen başına geleceği, gebe kalmadan düşünmeliydin.

Halide: Gebe kalmadan düşünmedim mi? Söyledim, diyorum ya! Kadın kısmının elinde ne var?

Anlatıcı: Seni zorla dağa kaldırmadılar ya, olmaz diyeydin.

Halide: Söylemek kolay!

(...)

Anlatıcı: Eh, dedim, adamakıllı bir koca bulup otursaydın!

Halide: Koca nereden bulunur, alıyorlar mı? 'Halide Hanım metres oturalım, sonra nikah ederiz' diyorlar. İşte bir odacı var, Erzincanlı imiş, peşim sıra dolaşıp duruyor. Metres gideyim mi?

Anlatıcı: İşte, gitmişsin ya, buna da git!

Halide: A a, ne zaman gitmişim?

Anlatıcı: Karnındaki çocuğun babası nikahlın mıydı?

Halide: Olmasın. Başıma bir kaza geldi. Metres oturmam ya.

Anlatıcı: Ne farkı var?

(...)

Halide: Ne farkı var olur mu? Ben açlıktan geberirim de gene elin kötü karıları gibi metres oturmam. Elin itlerinin eğlencesi miyim? (...) Kocaya varmadıysa, kabahat benim mi? Sen bunu çıkaranlara söyle.

Anlatıcı: Neleri çıkaranlar, kız!

Halide: İşte, boşanma kalktı ya!

Anlatıcı: E, boşanma kalktıysa, kötü mü oldu?

Halide: Kötü oldu ya, herifler şimdi almıyorlar işte!

Anlatıcı: Almıyorlar mı? Ortalık az evleniyor sanıyorsun!

Halide: Canım; hanım olanlara, anası babası olanlara göre ne var? Bu zaten onlara yaradı.

Benim gibi kimsesizleri alan var mı?

Anlatıcı: Eskiden alsalardı bile usanınca bırakıyorlardı. Onu da söylesene?

Halide: Bıraksın, alıyordu ya. Hiç olmazsa çocuğun babası olurdu.

Anlatıcı: Sana da şimdi bu çocuğun babasını belli et diyen mi var? İstedığınızı yapıyorsunuz, istediğiniz yerden çocuğu alıyorsunuz; karışan, görüşen yok. Sonra da kabahat başkalarının oluyor.

Halide: Olur ya, bu serbestliği kim istedi?

Anlatıcı: Kim istedi?

Halide: Siz, beyler istediniz. Gene de sizlere yaradı. Sizin hanımlar bir çocuk aldirmek istese, hekimler birbirini çiğnerler. Ben yalvarıyorum da kimse aldirmiyor. Bunun babası benden sıska, bu çocuk doğacak da çok düğün, bayram olacak. Bana çocuğu düşüremezsin diyorlar, bakalım, doğurabilir miyim? Yarın lohusa olunca, bir tas çorba getirecek var mı?

Anlatıcı: Olsa gerek...

Halide: Kim? Babası mı? Allah onun canını alsın. O, beni düşünseydi, bugüne kadar kor muydu?" (Esendal, 36-39)

Bu alıntıda görüldüğü gibi Halide, erkek egemenliğine karşı olmasına rağmen farkında olmadan erkeklere düşkün olduğunu göstermektedir. Anlatıcı da kadın olmadığı için Halide'nin sorunlarını anlayamamaktadır.

Çocuk Sorunu

Yapıtta yer verilen bir diğer aile de Abdülkerim Bey'in ailesidir. Boş odalardan birine kömür tüccarı Abdülkerim Bey, karısı İffet ve oğulları Turhan Mukimuddin taşınmaktadır. Turhan Mukimuddin; huysuz ve sevimsiz olan, herkesin canını sıkan, gittikçe baş edilmez, huzursuz ve yaramaz bir çocuk olarak kurgulanmıştır. Pansiyonda yaşayan diğer kişiler de, bu çocuğun gece yarısına kadar devam eden ağlamalarına alışmaya çalışmaktadırlar. Çocuk kavramı, bir ailenin mutluluğunu işaret edeceği yerde bir apartmanın sorunu haline gelmiştir.

Kumar

Yapıtta Ayaşlı'nın kiracıları birbirleri ile pek ilgili değillerdir. Ancak kendine 'Fabrikatör' diyen İskender Bey'in gelmesi bu durumu değiştirmektedir. Cana yakın tavırlarıyla herkesle dost olup insanları birbirine kaynaştırmaktadır. İskender Bey'in bu şekilde "dost canlısı biri" olarak kurgulanması, diğer figürlerin de yakından tanınmasını sağlaması açısından önemlidir. Özellikle '8' numarada oturan ve kimseyle görüşmeyen Turan Hanım ve kocası Haki Bey, evlerini kiracılara açmaktadırlar. Turan Hanım kumarcıdır ve kumar partileri düzenlemektedir. Güzel ve kendine güvenen bir kadındır. Anlatıcıyı baştan çıkarıp onunla ilişkiye girmektedir.

Ahlak

Halide apartmandan ayrılıp çocuğunu doğurma kararıyla Rasim'in evine yerleşmektedir. Turan Hanım, kumar partilerini yükseltip dışarıdan konuk almaya başlamaktadır. Böyle bir partiye dışarıdan iki hatırlı konuk kapıyı bile vurmada katılmaktadır. Bunun üzerine Ayaşlı'nın erkek kiracıları odayı terk etmektedirler. Anlatıcı, konukların yalnızca kumar için gelmediklerini anlayınca çok öfkelenmektedir ve Ayaşlı'yı ikna ederek giriş kapısının kapatılmasını sağlamaktadır. Burada yine koşulların rahatlığından kaynaklanan sorunlar görülmektedir. Kısıtlayıcı bir unsur olmayınca kumar amaçlı diye başlanan partiler cinselliğe doğru kaymaya başlamaktadır. Anlatıcı, huzur ve refahın getirdiği ahlaki sorunları bu şekilde okuyucuya aktarmaktadır.

Değer Yargılarının Aşınması

Çalıştığı banka, anlatıcıyı bir süreliğine güneşe yollamaktadır. Üç ay sonra döndüğünde evde yeni bir hizmetçi görmektedir. Konuşkan ve zeki bir kız olan Ziyet, Ayaşlı'nın karısının randevu evi işlettiğini, İffet hanımın kumar konuklarından olan Cevat'tan hastalık kaptığını anlatmaktadır. Evde yozlaşan hayat, anlatıcıyı bunaltmaya başlamaktadır. Aile ilişkileri bozuk ve kişiler baştan çıkmış durumdadır. Doktor Fahri, onun o evden ayrılmasını istemektedir.

Doktor Fahri, anlatıcıyı bu kötü atmosferden uzak tutmaya çalışmakta ve ona doğru yolun göstericisi olmaktadır.

“Doktor Fahri: Sen kendine bakamıyorsun. Ben seni evlendireceğim.

Anlatıcı: Eksik olma. Hiç sesimi çıkaracak değilim.

Doktor Fahri: O pis kadınların yanına tıklımsın. Ne olur buraya gelsen? Beraber otururuz.

Bir hafta dene birlikte oturalım. Rahat etmezsen gene sevgili odana gidersin ha? Olmaz mı?

Anlatıcı: Olmaz!

Doktor Fahri: Niçin olmuyormuş!

Anlatıcı: Olmaz! Çünkü sen beni hekimce yaşatmak istersin. Kaynana gibi her işime karışırırsın.

Doktor Fahri: Karışmam. Hiçbir işine karışmam oldu mu? İstedığın haltı et.

Anlatıcı: O zaman da sen artık Fahri olmazsın. Ben de senden sıkılırım.

Doktor Fahri: Benim derdim senin o kadınlardan kurtulman. O kadınların hepsi hasta!

Anlatıcı: Turan da mı hasta?

Doktor Fahri: Turan’ı bilmem. Bu Turan, senin aklını başından aldı.” (Esendal, 122-123)

Kadınlara Düşkünlük

Doktor Fahri, anlatıcının içinde bulunduğu tehlikeli durumu görmekte ve onu korumak için çabalamaktadır. Ayaşlı ile diğer kiracıların yozlaşmışlığını yeni duyan Hasan Bey de oradan ayrılmak istemektedir çünkü işleri henüz yoluna girmemiştir. Anlatıcı onun işi için birkaç yere mektup yazmaktadır. Anlatıcının iş yerindeki konumu iyice güçlenmektedir. Çevresi de onu önemsemektedir. Evden ayrılmayı ciddi bir şekilde düşünmekte fakat bu düşüncesini uygulayamamaktadır.

“ İkimiz de artık bu evden kurtulmak istiyor gibi görünüyor ve Ayaşlının evinin kumarından, uygunsuzluğundan bezginlik gösteriyorduk, ama bu dargınlığımız çok sürmedi. Birkaç gün sonra Fahri bana diyor ki:

Doktor Fahri: Hani ev tutuyordun, çıkıyordun, ne oldu? Vazgeçtin mi? Herifin namussuzluğuna alıştın sanırım!

Anlatıcı: Hiç alışmadım. Ev bulamıyorum. Buradan çıkıp da gene pis evlerde sürünecek değilim ya!

Doktor Fahri: Ben sana ev buldum; yepyeni ev. Suyu, gazı, her şeyi var. Alt katında ev sahibi oturacak, üst katını da sana verecek.

Anlatıcı: Bir evde kırk kişi oturur mu? Verecekse hepsini versin.

Doktor Fahri: Onun oturmasından sana ne? Hem şimdi yüz kişi bir evde oturuyorsunuz ya!

Anlatıcı: Şimdi oturduğumuz yer ev mi? Ben bir odada oturuyorum. Hem bundan hoşlanmadığım için çıkıyorum, gene mi böyle bir yere gideyim?

Doktor Fahri: O karı orada iken sen bir yere çıkamazsın!

Anlatıcı: Çıkayım da gör.

Doktor Fahri: Eh, çık da görürüm.

Doktorun dedikleri doğru değil. Turan güzel kadın ama beni bu eve bağlayamaz. Ben onu sevmem. Sevmiyorum. Eğer sevseydim bırakıp üç ay gidemezdim. O da beni sevmez. Temiz, tehlikesiz bir adamım, gencim, benden hoşlanır. Kendisi de genç ve ateşli bir kadındır, bana sokulur. Bu sevmek midir? Ben onu sevsem kıskanırım. Hiç kıskandığım da aklıma gelmiyor. Yalnız buradan çıkmak, tek başına bir eve kapanmak daha rahat olacağını kim bilir! Bunlar,

doğrudur, biçimsiz insanlardır. Bir gün bana zararları dokunabilir, ancak ne yapmalı? Görüşmek, konuşmak da ister. İstedığımız gibi insanlar yaratmak da elimizde değil ki...

Ben doğrusu biraz gevşedim. Gerçi Fahri'ye 'Evden çıkarım sen de görürsün.' dedim ama çıkıp da nereye çıkacaksın? Benim gibi Hasan Bey de gevşedi. İzmir'den ilk geldiği günler Ayaşlı için püskürürken, birkaç gün geçince yavaşladı." (Esental, 132-133)

Gelişen Olumsuzluklar

Ayaşlı, Turan Hanım'ın kirasını yükseltmek istemekte ancak bu reddedilmektedir. Daha fazla para kazanmak için daha büyük yer gerektiğini düşünen Turan Hanım, evden ilk ayrılan kişi olmaktadır. Turan Hanım'ın ayrılışı ile apartman yaşamı biraz sakinleşmektedir. Huzurlu geçen bir süre sonunda Ayaşlı, telefonla Hasan Bey'in fenalaştığını anlatıcıya haber vermektedir. Anlatıcının Doktor Fahri'yi çağırmasıyla Hasan Bey hastaneye kaldırılır. Anlatıcı bu duruma çok üzülmemektedir. Hasan Bey'in felç olması üzerine kızı Selime'ye haber verilmektedir. Trenle gelen Selime'yi karşılayıp hastaneye getiren anlatıcı, ilk görüşte Selime'den etkilenmektedir. Bütün çabalara rağmen Hasan Bey iyileşmeyip on gün sonra ölmektedir. Hasan Bey ölmeden önce anlatıcıdan Selime'ye göz kulak olmasını istemektedir.

Sadakat

Romanda evli olanların sayısal olarak ağırlığı azdır. Öte yandan, bu evliliklerin çoğu bozulmaya yüz tutmuş, Turan Hanım'ın ifadesinde dile geldiği gibi, "*Ben de bekâr sayılırım.*" (Esental, 155) biçiminde yaşanmaya başlanmıştır. Çiftler arasında anlatıcının medenî durumuna bakıldığında, kendisinin pansiyona taşındığında bekâr olduğu görülmektedir fakat sürekli evlilik konuşmaları yaparak ve evlenme isteğini belirterek kendini ara bir konumda tanımlamaktadır.

Babasının ölümü Selime'yi perişan etmektedir. Anlatıcı, Selime'yi cenaze işleri bitinceye kadar kalması için bir otele yerleştirmektedir. Selime'nin Ayvalık'a dönmesini istemeyen anlatıcı, bunu nasıl söyleyeceğini düşünüp onunla konuşmak için otele uğramaktadır. Anlatıcı, kendine göre en uygun kişiyi bulduğunu düşünerek Selime'yle evlilik planları yapmaktadır.

“Anlatıcı: Nasılsınız Selime Hanım?”

Selime: İyiyim, teşekkür ederim. Biri beni babamın mezarına götürebilir mi? Bir daha kim bilir ne zaman görürüm.

Anlatıcı: Ne için? Buradan gidiyor musunuz yoksa?

Selime: Evet.

Anlatıcı: Orada kimseniz var mı?

Selime: Yoo kim olacak?

Anlatıcı: Ee, burada kalsanız daha iyi değil mi? Burada kalınız, benim de kimsem yok. Bir ev tutarsınız. Ben gittiğinizi istemiyorum.

Selime: Bana müsaade etseniz de gitsem.

Anlatıcı: Siz bilirsiniz. Hasan Bey sağ olsaydı da kalmanızı isterdim.

Selime: Teşekkür ederim. Siz yabancı değilsiniz, benim gitmem hayırlı olur.

Anlatıcı: Nasıl isterseniz.” (Esendal, 192-193)

Çözülme Süreci

Anlatıcı Ayvalık'taki arkadaşları ile sürekli mektuplaşarak Selime'nin durumunu öğrenmektedir. Bir gün Selime tarafından geleceğini haber veren bir telgraf gelmesiyle buna

çok sevinmektedir. Bu ara Şefik Bey ölmektedir. Kafası kesilmiş bir şekilde ölü bulunmaktadır. Zaten arkadaşları o kadar düzgün insanlar değildir. İskender ortaklarının pis işlerinden dolayı hapse atılmaktadır. Doktor Fahri yazarımızı evden ayrılıp yanına gelmesi konusunda sürekli sıkıştırılmaktadır ve ev halkı yavaş yavaş dağılmaktadır. Selime Ayvalık'tan döndüğünde anlatıcı, ikisi için bir ev tutmaktadır. Fahri ile Melek ve anlatıcı ile Selime, müdürün evinde nikahlanarak aynı gün dünya evine girmektedirler. Ayaşlı ile kiracıları da ölüme ve ayrılıklara dayanamayarak dağılmaktadır. Ayaşlı kocası tarafından terk edilen Faika'yı da yanına alarak başka bir yere taşınmaktadır. Ayaşlı her zaman yazarı ziyarete gelmekte, bir zaman sonra ziyaretler kesilmektedir.

Bir gün Selime, babası Hasan Bey'i ziyarete gittiğinde yanında başka bir mezarında olduğunu fark etmektedir. Bu mezar ise Ayaşlı'nındır. Ayaşlı da bu hayatta yorgun düşerek hakkı rahmetine kavuşmaktadır.

Sonuç

Apartman konsepti okuyucunun, okudukça yeni komşuları tanınmasını ve bu kişilerin sayısı arttıkça figürler arası ilişkileri merak etmesini sağlamaktadır. Cumhuriyet'e geçiş, huzura ermek gibi anlamlara gelirken, yapıttaki apartmanda yaşayan komşular pek çok kötü alışkanlıkla iç içe olup sefil bir hayat sürmektedirler. Yani Cumhuriyet onlar için yenilikçi bir kurtuluş olmamaktadır. Aile içi bozukluklar giderilene kadar Cumhuriyet anlayışına uygun bir aile yapısı oluşamayacaktır. Dolayısıyla mutlu da olamayacaklardır.

Romanın asıl önemi, bir dönüşümün, yeni yaşam biçimlerinin çok iyi gözlenip aktarılmasından gelmektedir. Ankara'nın, başı sıkışan herkesin ilk başvuru yeri haline gelişi, kadın ve erkeklerdeki giyim kuşam ve davranış değişiklikleri, iş adamlarının otellerde verdiği ziyafetler, uyuşturucu ticaretinin yavaş yavaş yüksek mevkilerdeki kişilere bulaşması, bürokratların

tartışılmaz iktidarı gibi motifler, Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan ve bugüne dek gelen bozukluklar olarak gözünden kaçmamış.

Haki Bey ve Abdülkerim figürleri, aldatılan kocalar olarak Tanzimat romanından miras kalan Batılılaşma sorununun ve manevi değerlerdeki bozuluşun Cumhuriyet döneminde yeniden ortaya çıkışı olarak değerlendirilebilir. Ancak yazar Esendal, olumlu bir yeni insan tipini de ihmal etmemektedir. Anlatıcı ve Selime'nin düğünü, Cumhuriyet'in arzuladığı ailenin kuruluşunun müjdecisidir. Esendal için, bu toplumun sağlıklı yapı taşlarını oluşturan unsurlar sağlıklı ailelerdir.

KAYNAKÇA

Esendal, Memduh Şevket. Ayaşlı ile Kiracıları, Bilgi Yayınevi, 2013